

علی

Nesrü'l-Leâlî'nin 15. Asırda
Yapılmış Manzum Bir Tercümesi

KĀSİM'IN NAZM-I LEÂLÎ İSİMLİ ESERİ

(İnceleme - Metin - Diliçi Çeviri - Tıpkıbasım)

HAZIRLAYANLAR

ÂDEM CEYHAN • H. SERCAN KOŞİK • ARİF KAYAR

dünbugün
yarın

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün” den öğrendikleriyle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün” den öğrendikleriyle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2024, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 364

Edebiyat: 183

ISBN 978-625-6769-88-5

Sertifika No: 52315

Baskı Tarihi:

İstanbul, 2024

Hazırlayanlar:

Âdem Ceyhan, Halil Sercan Koşık, Arif Kayar

Dizi Editörü:

Furkan Öztürk

Yayın Yönetmeni:

İrfan Güngörür

Baskı Hazırlık:

DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Repro Bir Matbaacılık

(Sertifika No: 47381)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Nesrül-Leâlî'nin 15. Asırda Yapılmış Manzum Bir Tercümesi

Kâsım'ın Nazm-i Leâlî İsimli Eseri (İnceleme - Metin - Diliçi Çeviri - Tıpkıbasım)

Haz: Âdem Ceyhan (Prof. Dr.), Halil Sercan Koşık (Doç. Dr.), Arif Kayar

İstanbul : DBY Yayınları, 2024.

382 s. ; 13,5 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 364)

ISBN 978-625-6769-88-5

1- Edebiyat 2- Eski Türk Edebiyatı 3- Vezice

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Kısaltmalar	6
Ön Söz	9
Giriş	15

BİRİNCİ BÖLÜM

Eserin Mütercimi Kâsım.....	25
Eserin Şekil, Muhteva ve Dil Hususiyetleri.....	29
1. Nüsha Tavsifi	29
2. Adı	30
3. Yazılış Tarihi	31
4. Yazılış Sebebi.....	32
5. Nazım Şekli.....	33
6. Tercüme Metodu	38
7. Muhteva.....	44
8. Vezin.....	50
9. Kafiye-Redif	61
10. Dil ve Üslup.....	66
Sonuç Yerine.....	81

İKİNCİ BÖLÜM METİN

Metin Teşkilinde Tutulan Yol.....	85
Transkripsiyon Alfabeti	87
Nazm-ı Leâli (Metin ve Diliçi Çeviri).....	89
Kaynakça	257
Dizin	261
Tıpkıbasım	263

Ön Söz

İslâm tarih ve Türk manevi kültürünün ileri gelen şahsiyetlerinden Hz. Ali'ye ait hitabe, mektup, şiir ve vecizeler hakkında Agâh Sırrı Levend (1894-1978) 1964'te yayımlanan "Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız" adlı makalesinde, "Ahlâki Güzel Sözler" başlığı altında bilgi vermiş; Hz. Ali söz ve manzumelerinin tercümesi yahut şerhi konusundaki sekiz eser ve sahibini kısaca tanıtmıştır. Abdülbaki Göl-pınarlı (1900-1982), 1972'de neşredilen *Nehcü'l-belâga* tercüme ve şerhinin baş tarafında, Levend'in saydıkları dışında, yedi esere dair bilgi vermiştir. Benim bu konuya alâka duymam, üniversitede öğretim üyesi olarak vazife alabilmenin ilk basamağı ve şartı denebilecek yüksek lisans yaptığım 1989-90 yıllarına dayanır: 1989'da yüksek lisans ders safhasında tez konusunu belirlemeye çalışırken Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu'na danışmış; bana tavsiye edebileceği bir mevzu sormuştum. O da Türk edebiyatı tarihinde dört halifenin vecizeleri hakkında çok sayıda tercüme ve şerhin bulunduğunu, bu hususta bir çalışma yapılabileceğini ifade etmişti. Fakat yüksek lisans ve doktora esnasında başka konular üzerinde tez hazırlama lüzumundan dolayı 1990'da vefat eden merhum hocamın bu tavsiyesini ancak öğretim üyesi olduktan sonra yerine getirme imkânı bulabildim. 1997'de araştırmaya başlayıp konuya dair eserleri tesbit, temin ve tedkik edince,

Hız. Ali'ye nisbet edilen sözlerin tercüme ve şerhlerinin ondan önceki üç halifeye ait olanlara nazaran daha çok sayıda bulunduğunu görmüş; bundan dolayı konunun bu yönüne ağırlık vermek gerektiği kanaatine varmışım. Araştırma ve yayınlarım(ız), Hız. Ali'ye ait söz ve şiirler hakkındaki Türkçe tercüme ve şerhlerin 1960 ve 70'li yıllarda tesbit edildiği üzere on beş civarında değil, ondan kat kat daha çok olduğu gerçeğini de ortaya koydu.

Yirmi beş yıldır -diğer edebî eser, konu ve şahsiyetlere dair ilmî çalışma ve yayınlarım yanında- Hız. Ali vecizelerinin tercüme ve şerhleri hakkındaki belli başlı metinleri de Latin harflerine ve günümüz Türkçesine çevirerek neşretmekteyim. Bu tür eserlerin bir kısmını teşkil eden *Nesrî'l-leâlî* tercüme ve şerhlerinden bazılarını şahsen veya bir öğrencimle ortaklaşa yayımladım; ikisi hakkında yüksek lisans tezi danışmanlığı yaptım. Adı geçen Arapça güzel sözler kitapçığının Türkçe tercüme ve/veya şerhlerinden birkaçını da Vahit Türk, Süleyman Efendioğlu, Ferudun Hakan Özkan, Avni Erdemir-Hasan Yerkazan, İsa Akpınar-Turgay Şafak gibi akademisyenler yayımladı. Böylece Ali Şîr Nevâî, Vâhidî, Mâtemî, Mehmed Âsım Efendi, Balıkesirli Rihletî gibi şair veya yazarların *Nesrî'l-leâlî* tercüme ve şerhleri kitap yahut makale hâlinde neşredilmiş oldu.

1998 veya 99 yılında varlığını öğrendiğim *Nesrî'l-leâlî* çevirilerinden biri de "Kāsım" mahlaslı, tahminen 15. asırda yaşamış bir şairin, "*Nazm-ı Leâlî*" adını koyduğu manzum eseri idi. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmaları arasındaki nüshasını inceleyerek notlar aldığım bu eserin bir suretini daha sonra temin ettim. 2006'da yayımlanan *Türk Edebiyatı'nda Hazret-i Ali Vecizeleri* adlı kitabımda tanıtıp incelediğim bu eseri, Manisa Celal Bayar Üniversitesi (şimdiki adı İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi olan) Fen-Edebiyat Fakültesi'nde çalışırken, Arif Kayar isimli yüksek lisans öğrencimize 2016 sonunda tez konusu olarak verdim. Maksadım, eserin tamamının Latin harflerine aktarılmasını sağlamak, böylece bu tür tarihî-edebî eserlere ilgi duyan kişilerin ondan

faydalanmasını kolaylaştırmaktı. Fakat adı geçen öğrenci, yüksek lisansa ara vermek mecburiyetinde kalınca, onun çeviri yazı işaretleriyle Latin alfabesine aktarmaya çalıştığı *Nazm-ı Leâlî*'yi Arap harfli aslıyla karşılaştırarak düzeltmeye ve günümüz Türkçesine çevirmeye başlamışım. Niyetim, 2000'li yılların başlarından beri neşretmekte olduğum bu tür metinlerden birini de Arif Kayar'la beraber yayımlamaktı. Fakat hem bu tercüme-şerhin hayli hacimli oluşu ve yer yer bilinmeyen eskicil Türkçe yahut garip Arapça kelimeler ihtiva etmesinden hem de makale, bildiri, kitap gibi yayınlar, onlara ek olarak lisans ve lisansüstü ders vazifelerimden dolayı çalışma yavaş ilerliyordu. Doktora tez danışmanlığını yaptığım değerli öğrencim Doç. Dr. Halil Sercan Koşık, geçen sene bu eser üzerinde çalışmak istediğini belirtince, ona daha önceki teşebbüslerden bahsettim ve kendisine Kāsım'ın söz konusu tercümesini beraber yayımlamayı teklif ettim. Böylece kitapçığın ikinci kısmını, aslıyla mukayese edip günümüz Türkçesine çeviren Koşık, "Giriş" dışındaki inceleme bölümünü de yazdı. Bu emek mahsulü incelemeye dair yapıcı yöndeki bazı teklif ve değerlendirmelerim, kendisi tarafından da uygun bulundu. Böylece elinizdeki çalışma ortaya çıktı.

Kitabın "Giriş" kısmında, *Nesrî'l-leâlî*'nin mütercimi belli Türkçe tercüme ve şerhleri hakkında topluca bilgi verilmiş; Birinci Bölüm'ünde şair Kāsım'ın hüviyeti tesbite çalışılarak eserinden anlaşılabilirdiği kadarıyla hayatı üzerinde durulmuştur. Daha sonra "*Nazm-ı Leâlî*" adını koyduğu *Nesrî'l-leâlî* tercüme ve şerhi, yazılış tarihi, sebebi, nazım şekli, tercüme metodu, muhteva, vezin, kafiye, dil ve üslup yönünden incelenmiştir. Nihai olarak bu eserin bilinen tek yazma nüshası, çevri yazı alfabesiyle Latin harflerine ve günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Çalışmanın sonuna metinde geçen has (özel) isimler dizini de eklenmiştir.

Mütercim Kāsım, *Nesrî'l-leâlî* isimli Arapça vecizeler derlemesindeki sözleri "rubâî" dediği kıta veya nazımlar şeklinde Türkçeye çevirirken farklı aruz kalıplarını kullanmış; eliften ye'ye kadar

her harfle başlayan özdeyişlerden sonra birer “kıt‘a(t)” da yazarak onların manasına dair beyitler söylemiştir. Şair, bu kıtalara ait beyitlerin ilk ve son harfini vecizenin ilk harfine göre yazmayı kararlaştırdığından bazı garip kelimeler kullanmak mecburiyetinde kalmış; onun kendi kendisini sarp yola sevk eden bu tercihi, yer yer maksadının anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Nitekim *Nesrî'l-leâli*'deki vecizeleri Hicri 825/Miladi 1422 yılında birer beyitle Türkçeye çeviren ve eserine “*Lü'lü'-i Mendûd*” adını koyan “Hâfiz” mahlaslı şairin, “İmâm oğlu Kivâm üstâzumuz hem/ Rubâî demiş illâ hayli mübhem” beytiyle Kāsım'ın *Nazm-ı Leâli*'sine tenkit yönelttiğini tahmin ediyor; anılan tercümenin, meydana getirildiği devirde de oldukça belirsiz bulunduğunu sanıyoruz. *Nazm-ı Leâli*'deki onbeş-yirmi kadar anlaşılması güç eskicil Türkçe kelimeyi doğru okuyup yazmak ve onlara uygun karşılıklar verebilmek için Prof. Dr. Zeki Kaymaz ve Doç. Dr. Onur Balci'ye danıştık. Metindeki bilinmeyen bazı Arapça ve Farsça kelimeler konusunda ise Prof. Dr. Ömer Zülfe ile Dr. Öğr. Üyesi Gökhan Sebati Işkın'ın bilgisine müracaat ettik. Kendilerine müteşekkirimiz. Böylece bazı problemlili görünen kelimeleri çözmekle birlikte onlardan bir kısmına tatmin edici karşılıklar veremediğimizi de burada belirtmek istiyoruz. *Nazm-ı Leâli*'nin Arap harfli aslının suretini, çevriyazılı metinle karşılaştırma lüzumunu duyabilecek okuyucular için çalışmanın sonuna eklemeyi gerekli gördük.

Türk edebiyatı tarihi, muazzam bir bina veya abideye benzetilecek olursa, her konu, edebî şahsiyet veya türe ait ilmî yayınların birer yapı taşı değerini taşıdığını, bundan dolayı araştırmacı veya ilim adamlarının bu inşa esnasındaki paylarının sınırlı olduğunu söylemek mümkündür. Biz, Latin harflerine ve günümüz Türkçesine çevriler yayımlanacak tarihî-edebî eserlerin hazırlanma ve okunması için zaman harcamaya değer olması lazım geldiğini düşünüyor; çağımız insanlarına faydasının dokunabileceğini umduğumuz, okuyanı manevî, ahlâki yönden geliştirip olgunlaştırabilecek eserleri inceleme ve yayımlamayı daha gerekli buluyoruz. Hz. Ali'ye nisbet edilen

güzel sözler hem anlayış, gözlem ve tecrübe mahsulü, hem de temel İslâm kaynaklarına uygun olduğu için, “Altı yüz sene önce yazılmış bir eser, 21. asır insanı için ne ifade edebilir ki?..” gibi istifham ve itirazlar -bizce- yersizdir. Bahis konusu vecizeleri Türk diliyle açıklayan bu kitap, geçmiş asırlarda yaşayıp göçenler için olduğu gibi çağımız insanları için de faydalıdır. Anlamaya niyet ederek açık bir zihin ve arı-duru bir gönülle okuyanlar, onda çok çeşitli hayati fikir, tecrübe, tavsiye ve bilgiler bulabileceklerdir. Uzunca sürmüş bir emeğin mahsulü olan bu metnin değerli okuyucular için faydalı olmasını diliyoruz.

Âdem Ceyhan

Sivas, 2024

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün” ü yaşamak
“yarın” ları aydınlatır.

Nazm-ı Leâî

METİN VE DİLİÇİ ÇEVİRİ

(vr. 1b)

هذا كتاب نشر لآلى
بسم الله الرحمن الرحيم

Çāle şāhibü'n-Neşri Hāzā Kitābu *Neşri'l-le'ālī*
min Kelāmi Mevlānā Emīri'l-Mü'minīn 'Aliyy bin Ebī Tālib
Rađıya'llāhu 'Anhu 'Alā Tertibi Hürüfi'l-mu'cem
Çāle şāhibü'n-Nazmi

[fāilātün fāilātün fāilātün fāilün]

Bu kitābuñ adıdur *Neşri-i Leālī* şāhibi

Ol emīrü'l-mü'minīndür kim 'Aliyy Bū Tālibi

Müstemirr olsun anuñ haqqında rıdvān-ı Huzā

Kim ol idi gendü devrinde esedler gālibi

Anı ketb itmiş hürüf-ı mu'cemüñ tertibine

Bir tarīķ-ı hūb vech-i aḥsen ile kātibi

Diledüm kim ben anı Türkī dil ile nazm idem

Tā dege Türkī bilen sem'ine andan rātibi

Bu irâdetden murâduñ yönini gördüm ba'îd
Ol idi ben bir za'îfüñ hâline hem vâcibi
(vr. 2a)

Lâkin Allâhü Te'âlâ 'ayn-ı minnetden benüm
Ol murâdum mâ-verâsından götürdi hâcibi

Ol işe Hâk fazl ile kıldum şürü' uş giderem
Gözedüb dutub düşe dur[a] menâr-ı lâhibi

Şartım oldur kim hürûf anda girü mer'î ola
Olmaya ma'nî vücûhından birinüñ şâhibi

Zamm idüb her bir söze bir niçe lâzım muhtelif
Vezn ile düzdüm rubâ'î ki gönüller câzibi

Hem şanâyî' den müyesser olanı derc eyledüm
Fikr iden farq ide şâdıkdan dilerse kâzibi

Olduğundan soñ rubâ'î iyyâtı her hârfüñ temâm
Kıt' a düzdüm câmi' a kaçmağa kıomaz hâribi

Beytinüñ her birisinde bir rubâ'î münderic
Ol sihâmı var ma'âniden ki tıyar dâribi

Ol kıt' ada hârf-i âhîr hem ri'âyet eyledüm
Eyle kim anı begendi Râfîzî hem Nâşîbî

Kılmasunlar 'ayn-ı saht ile mükâbirler nazâr
Çün anuñ üstine irsâl idemezler hâşîbi

Adını Nazm-ı Leâlî kıodum anuñ ben dağı
N'ider ol nazmı gören manzûm-ı necm-i şâkıbi

Kâsım' uñ Hâk sa' yini meşkür idüb virsün aña
Ol şefâ' atden kim ider enbiyânuñ 'Âkıbi

[Bu kitabın adı, *Nesrî'l-leâlî*, onu yazan, müminlerin reisi Ali bin Ebî Tâlib'tir. Allah'ın rızası onun hakkında devamlı olsun. Çünkü o, kendi devrinde aslanların galibiydi. Yazıcısı, onu güzel bir yolla,

Kaynakça

- Ahmed Âsım. *el-Okyanûsü'l-basît fi Tercemeti'l-Kâmûsu'l-muhît*. 1268-1272/1853-1855.
- AKÇAY, Gülçiçek. “Kıvami” mad. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS)*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kivmi>, [e.t. 10.09.2023]
- AKSOYAK, İ. Hakkı (hzl.). *Gelibolulu Mustafa Âlî Divânı*, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2018.
- Ali Seydî. *Defter-i Galatât*. Dersaâdet 1324/1906.
- Ali Şir Nevâî. *Nazmü'l-cevâhir*. Süleymaniye Yazma Eser Ktp. Kılıç Ali Paşa No. 781
- ALTUNAĞA, Ahmet Oğuz. *Mustafa bin Şücâ'nın Nesrî'l-leâlî Şerhi (İnceleme- Metin)*. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Manisa 2019.
- ATALAN, Mehmet “Türk Kültüründe Hz. Ali Cenknâmeleri”, *e-makâlât Mezhep Araştırmaları*. V/2 (Güz 2008) s. 7-27.
- ATASOY, Nurhan. “Hırka-i Saâdet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 17, İstanbul 1998, s. 374-377.
- AYDINLI, Abdullah. “Ebû Zer el-Gıfârî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 10, İstanbul 1994, s. 266-269.
- CEYHAN, Âdem. *Türk Edebiyatı'nda Hazret-i Ali Vecizeleri*. Öncü Kitap, Ankara 2006.
- CEYHAN, Âdem, Aydoğan, Tuğba. “Sultan II. Murad İçin Dizilmiş İnciler: Hâfız'ın Nesrî'l-leâlî Tercümesi (Lü'lü'-i Mendûd)”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 8/13 Fall 2013, pp. 37-73.

- CEYHAN, Âdem - Elgeren, Fatma Şükran. "Osman Salâhaddîn el-Mevlevî'ye Ait Olduğu Sanılan Bir Eser: Nesrî'l-leâli Tercümesi", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. İstanbul 2017, S. 18, s. 29-84.
- CEYHAN, Âdem. "Aksaraylı Dânişî'nin Nesrî'l-leâli Tercümesi", *Bir Devr-i Kadim Efendisi- Prof. Dr. Tahir Üzgör'e Armağan*. (ed. Üzeyir Aslan, Hakan Taş, Ömer Zülfe), Yayınevi, Ankara 2018, s. 167-247.
- CEYHAN, Âdem, Yılmaz, Hasan. "Lutfî Mahlaslı Bir Şairimizin Manzum Bir Eseri: Nazm-ı Nesr-i Leâl", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Mart 2018, C. 16, S. 1, s. 417- 462.
- CEYHAN, Âdem (hzl). *Muallim Nâci, Emsâl-i Ali- Hazret-i Ali'nin Hikmetli Sözleri*. Buhara Yay., İstanbul 2020.
- CEYHAN, Âdem, Ekinci, Ramazan. "Latîfî'nin Nesrî'l-leâli Tercümesi: Nazm-ı Cevâhir", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. Aralık 2020, S. 28, s. 79-190.
- CEYHAN, Âdem - Doğan, Okan. "Nesrî'l-leâli İsimli Arapça Güzel Sözler Derlemesinin Mütercimi Meçhul Bir Tercümesi", *Littera Turca*. C. 8, S. 1, Ocak 2022, s. 45-85.
- ÇAKIR, Mustafa Sefa (hzl.). *Taşköprizâde Kemâleddîn Mehmed, Şerh-i Hadîs-i Erbaîn Tercümesi*. Dün Bugün Yarın Yay., İstanbul 2019.
- DİLÇİN, Cem (hzl.). *Yeni Tarama Sözlüğü*. TDK Yay. Ankara 1983.
- DURMUŞ, İsmail. "Nehcî'l-belâga", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul 2006, C. 32, s. 538-540.
- EFENDİOĞLU, Süleyman Vâhidî (hzl.). *Cinânü'l-Cenân (Giriş-Dil İncelemesi-Metin- Dizinler)*. Fenomen Yayınları, Erzurum 2013.
- el-Hâkim en-Nisâburî, *Müstedrek ale's-Sahihayn*, C. III, s. 347.
- KOÇ, Mustafa, Tanrıverdi, Eyyüp. el-Okyânûsu'l-Basît fi Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît, Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi, Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, 6 Cilt, İstanbul 2013-2014.
- ERDEMİR, Avni, Yerkazan, Hasan. *Mehmed Âsım Efendi ve Sünühât-ı Haydariyesi*. Sonçağ Akademi Yay. Ankara 2019.
- ERDOĞAN, Mehtap. *Türk Edebiyatında Manzum Hilyeler*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2011.
- ERDOĞAN, Naim. *Hadislerle Hz. Ali*. İz Yay., İstanbul 1992.
- Hâfiz. *Lü'lü'-i Mendûd*, Yapı Kredi Sermet Çifter Ktp. No. 786
- HARMAN, Ömer Faruk. "İrem", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 22, İstanbul 2000, s. 443.
- Hüseyin Remzî. *Lügat-ı Remzî*. C. I-II, Matbaa-i Hüseyin Remzî, İstanbul 1305.
- İbrâhim Cüdfî. *Lugat-ı Cüdfî*. Trabzon 1332.
- İkdâm, 21 Zilka'de 1313/4 Mayıs Efrenci 1896, nr. 642, s. 3.

- İLAYDIN, Hikmet (çev.). *Sadi. Gülistan*. MEB Yay. İstanbul 1991, s. 47.
- İPEKTEN, Haluk. *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yay., İstanbul 2005.
- İsmail b. Muhammed el-Aclûnî. *Keşfü'l-hafâ ve müzîlü'l-ilbâs amme'stehere mine'lehâdis alâ elsineti'n-nâs*. C. I-II, Beyrut 1418/1997.
- İZBUDAK, Veled (çev.). *Mevlâna, Mesnevî*. MEB Yay. İstanbul 1991, C. 4, s. 217.
- KAÇAR, Mücahit. "Klasik Türk Edebiyatında Kafiye", *Osmanlı Edebi Metinlerini Anlama Kılavuzu*, ed. Özer Şenödeyici, Kesit Yay., İstanbul 2015.
- KAYAOKAY, İlyas. *Türk Edebiyatında Manzum Hz. Ali Cenk-nameleri ve Diyarbakırlı İbrahim Şükri'nin Kıssa-i Kan Kal'ası ve Hikâye-i Hâver-zemîn Adlı Mesnevileri*. Dün Bugün Yarın Yay. İstanbul 2022.
- Kur'an Yolu, Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara 2006.
- KUTLU, Sönmez. "Kerrâmiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 25, Ankara 2002, s. 294-296.
- KUZGUN, Şaban. "Hâm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 15, İstanbul 1997, s. 395-396.
- LEVEND, Agah Sırrı. *Türk Edebiyatı Tarihi (Giriş)*. C. 1, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1988, s. 80-81.
- Mâtemî. *Tercüme-i Nesrî'l-leâli*. Süleymaniye Yazma Eser Ktp. Fatih, No. 5404.
- Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmanî yâhud Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye*. İstanbul, Matbaa-i Âmire, [1315/1897].
- Mîr Celâleddîn-i Hüseyinî Urmevî (hzl.). *Matlûbü Külli Tâlib min Kelâmi Emîrî'l-mü'minin Ali b. Ebî Tâlib, İntihâb Câhız, Şerh Reşid-i Vatvat*. H. 1382/ 1963.
- M. Muhyiddin Abdülhamid ve dğr. (nşr.). *İbn Hibbân, Ravzatü'l-ukalâ ve nüzhetü'l-fızalâ*, Beyrut 1397/1977.
- Muallim Nâci, *Lügat-ı Nâci*, nşr. Kirkor, ts. Asır Matbaa ve Kütübhanesi.
- ÖZ, Mustafa. "İmâmiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 22, İstanbul 2000, s. 207-209.
- ÖZKAN, Ferudun Hakan. "Mâtemî'nin Nesrî'l-Le'âli Tercümesi". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş-ı Veli Araştırmaları Dergisi*, Güz 2019, S. 91, s. 107-146.
- SARAÇ, M. A. Yekta. *Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*. Gök-kubbe Yay., İstanbul 2011, s. 73-75.
- SEMEN, Gürdal (hzl.). *Nesib Dede Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Rişte-i Cevâhir: (İnceleme-Metin-İndeks)*. Yüksek Lisans Tezi, Manisa 2006.
- Şemseddin Sâmî. *Kâmûs-ı Türkî*, C. I-II, İkdâm Matbaası, Dersaadet 1317/1901.

- TANMAN, M. Baha. "Hırka-i Şerif Camii". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 17, İstanbul 1998, s. 378-382.
- TAŞKIN, Sema. *Şemseddîn-i Sivâsî'nin Menâkıb-ı Çehar-Yâr-i Güzîn İsimli Eserinin İncelenmesi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016.
- TAŞPINAR, İsmail. "Sâm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 36, İstanbul 2009, s. 60-61.
- TÜMER, Günay. "Circîs". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 8, İstanbul 1993, s. 26.
- TÜRK, Vahit (hızl.). *Ali Şir Nevâyî, Nazmü'l-cevâhir, (Hz. Ali'nin Hikmetleri)*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 2006.
- ULUDAĞ, Süleyman (çev.). *Feridüddin Attâr, Evliya Tezkireleri*. İstanbul 2005.
- YANIK, Nevzat H. (hızl.). *Ali b. Ebî Tâlib Divanı*. Hikmetevi Yay. İstanbul 2014.
- YEKBAŞ, Hakan. *Türk Edebiyatında Hz. Ali ve Hz. Fâtıma Mevlidleri*. Asitan Kitap, Ankara 2012.

Dizin

(Kāsım'ın Nazm-ı Leâlî Adlı Eserinde Geçen Özel İsimler)

A	C
Âd 10b.	Cebrâil (Rûh-ı Mukaddes) 38b.
Âdem Hz. 7a.	Cercis 26b.
Âkıb 2a.	
Alî bin Ebî Tâlib (Daygam, Hayder, Kerrâr, Şâh-ı Merdân) 1b, 3b, 4a, 11b, 32b, 47a, 56a.	E
Allah (Celîl, Feyyâz, Hak, Hayy, Hudâ, Hudâvend, Latîf, Mâbûd, Mevlâ, Rab, Şâfi, Tengri Teâlâ) 1b, 2a, 2b, 3a, 4a, 5a, 6a, 6b, 7a, 8a, 8b, 9b, 10a, 12a, 12b, 14b, 15b, 16a, 18a, 19a, 19b, 20a, 20b, 21a, 21b, 22a, 26b, 30b, 32a, 33a, 33b, 34a, 34b, 35b, 36b, 38b, 40a, 42a, 43b, 44a, 45a, 45b, 48a, 56a, 57b, 60a.	Ebû Zer 2b. Eyyûb Hz. 14b.
Amr 24b, 47a.	H
	Hâm 26b, 48b. Herat 10b. Hicaz 24b. Hîve 10b. Hırz-ı Yemânî 52b. Horasan 24b. Hûd Hz. 10b. Husrev 54a. Hüdhüd 36a.
B	I
Behmen 20b, 59b. Belkıs (Bilkıs) 36a. Bircis 26b. Buda 29a. Bukrat 34a.	Irak 10b. Irakeyn 24b.

İ

İbn Sînâ (Ebû Alî) 29a.
İbrâhim Hz. 7a.
İdris Hz. 26b.
İmâmîler 44a.
İrem 54a.
İsâ Hz. (Mesih) 7a, 36a.
İslâm 44b.

K

Kadir gecesi 38b, 55a.
Kaf dağı 42a.
Kâs 10b.
Kāsim 2a, 4a, 6b, 8b, 10b, 12b, 14b,
16b, 18b, 20b, 22b, 24b, 26b,
28b, 30b, 32b, 34b, 30b, 32b,
34b, 36b, 38b, 40a, 41b, 42a,
44a, 46a, 47b, 50a, 52a, 54a,
55b, 58a, 60a.

Kerrâmîler 44a.
Kur'ân (Hakk'ın Kelâmı, Kelâmullah)
9b, 27b, 28b, 44a, 45b.

L

Lârende 58a.
Lât(îler) 56b.
Lemîs 5b.

M

Muhammed Hz. (Âkîb, Müctebâ,
Nebî, Resul) 2a, 8a, 13a, 21b,
22a, 26b,
42a, 43b, 50a, 57a.
Mûsâ Hz. 7a.
Mürdâd 20b.

N

Nâsibî 2a.

Nazm-ı Leâlî 2a, 4a.
Necât 29a.
Nesrî'l-leâlî 1b.
Nevfel 29a
Nûh Hz. 7a, 14b.

R

Râfizî 2a.
Rum 10b.

S

Sâdî (-i Şîrâzî) 29a.
Sa'd (b. Ebî) Vakkas 30b.
Sâlih Hz. 10b.
Sâm 26b, 48b.
Sebîr dağı 10a.
Semûd 10b.
Sevr dağı 10a.
Sünnî 4b.

Ş

Şîrîn 54a.

T

Tahmurâs 10a.
Türkî 1b, 32b.

U

Utariid 26b.

Z

Zend Avesta 24b.
Zerdüş (Zerâdüşt) 24b.
Zeyd 24b, 47a.
Zeyneb 5b.
Züfer 29a.

Nazm-ı Leâlî

TIPKIBASIM

يَا مَنْ قَلَعُوا تِيْلُوِيَه يَا زَا مَرَه اَوْ بَا نَا
بَارِدِ حَدي ضَرْبِ اِرِّي بَعَادِيَه

قطعة

نهي

يَوْمَ مَرَه مَعْنِيْدَا اِرِّي سِن قَلَعِي هِي
يَا زُو لِيَح اِدَب خَلْقِي لِحَه فَنَبِر قَمَا
يَا زُو دَه اَكْر زِيَادَه سِي وَا رِبْ عُرْ كُ
يَنْزُ طَلَب اِيْدَ سِن رِيْز قَلْتِي كَمَا
يَا بِنْدَه قَلْبِ خَائِفِ لَوْنِ اِرْبِ كُوْنَه
يَوْ قَسِي يَزُو دَكْمَه كَسِيوْ كُ ضِي اَقْرُ
يَزُو قَلْبِي كِي اُولُو كَر مَنِيْر ل اُولُو
يَا دِي بَلِيَه قُوْ كَل اِحْصَانَه صِيْد اِيْت
يَا سِيْلَه اُولُو نَفْسَه رَا حَتْ طَبِيْعِي قُو

قَتْلَن كَل اَوْض قَانُوْ كَه تَقْدَر اَوْلِيْن
قَيْسِ يَمُوْ كُ يَا سِن صِيْر مَه اَلْكَانِي
شَرْط اَكَه تَصَدَّقْ وَا اِذ اِيْن اَز سِن كِي
عَمِيْمَه دَمِيْ بِيْجِي كِي بَهْمَلَه دِي
قُرُوْبِيْن كَلْدِي اِيْمِيْن اُولُو دِي مَشْ كَلِي وَيَا
صَبْر اِيْلَه مُرَادِيْلَه تَنَاوَل اِدَه سِن مِي
صِدْقِيْلَه بَلُو سِن دَخِي رَشِيْدِيْلَه دُكَلِيْغِي
سِيْد اُولُو سِن لُوْلِيَه ذِكْر كِي وَرِيْفِي طِيْغِي
اِيْشْتِيْشِيْن اُولُو سِن كِي دُوَا اَجْر دِي كِي

يَا زَا اَهْل اَوْ بِيْجِي سَهْل وَا زَا سِن اَهْلِيْلَه حَتْ
يَا نَبْتِ يَتِيْلَبِ اسْتَدِيْ كِي قَا سَمُوْ ك اِرْكَل
يَا رَبِّ سِن اَنُوْ ك حِيَا تِيْ طَبِيْعِي قَل تَا
يَا رَبِّ هَم اَنُوْ ك مَمَا تِيْ طَبِيْعِي قَل تَا
يَجُوْم اَوْ بِيْجِي كَلْ كَسِ مَجْر كَلْنِ اَنِي

قَل كِيْم اُولُو سِن سَعَاد تِيْلَه اَبْدِي حِي
بُر اِنْجَلِيْن صَحْبَتِيْ كِي دَق اَوْلَه هَم نِي
رَا حَتْ كَلَه اِيْد اِي اِرْزُو دَكْمَه اَلْكَانِي
كِيْلُوْرَه كِي اُولُو دَقْدَه كِيَا اَفْر اُولُو اَلْكَانِي
بُرِيْ دَه قُوْ كِم دَوْ قِنَه عَرَشْ كَلْدِن اَلْكَانِي

تمت الكتاب بحمد الله تعالى
في تاريخ من جملة هذه التسمية المباركة المسماة بنظم الأبي في يوم الخميس
وقت الظهر التاسع والعشرين من شهر رمضان
المبارك عن يد امة العبد والوجه ابراهيم بن مصطفى غفر الله له ولوالديه واصحابه
عليه السلام واليه المرجع والمآب
والله اعلم بالصواب

<p>هدا کتاب نزلال</p> <h1 style="text-align: center;">بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ</h1>	
<p>قَالَ صَاحِبُ النَّسْرِ</p>	
<p>هَذَا الْكِتَابُ نَزَّ لِلْأَيِّ مِنْ كَلَامِ مَوْلَانَا أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَى تَيْبِ حَوْضِ الْمَجْمَرِ</p>	
<p>قَالَ صَاحِبُ النَّظْمِ</p>	
<p>بُولُكُنَا بَلَدًا ذَرَفَتْ لَنَا صَاحِبِي مُسْتَمِرًّا أَوْلَسْنَا نَوَاحِي حَمْدِهِ رِضْوَانِ خَدَا أَنْ كُنْتُ أَقْبَسُ فَوْفَ مَعْرُوفٍ تَرْتِيبَهُ دَيْلَمٌ كَمْ بِنِ أَيْ تَرَكِي دَلِيلُهُ نَظْمِ أَدَمِ بُورَادُتْدَنْ مُرَادُكَ بُوَيْغِ كُودَمِ بَعِيدِ</p>	<p>أَوَّلِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ذُرِّمَ عَلِيٍّ بُو طَالِبِي كَمْ أَوْلِيدٍ تُنْدُو دُونَ زَيْدِ اسْدَلَاغِ لَبِي بِرِطْرِيقِ قَوْبِ مَعْبُودِ حَسْبِي كَأَتَبِي تَادَا كَأَتَرَكِي بَلَنْ سَمْعِيهِ أَنْدَنْ رَاتَبِي وُلْدِي بِنِ بَرِضَعِيكَ خَالَتُمْ وَاجِبِي</p>

<p>يَبْلُغُ الْمَرْءُ بِالصِّدْقِ مَنَازِلَ الْبَيَارِ</p>	
<p>أَوْزُورُ هُمْ الْبَنِي أَنْدَهُ أَمَا فِي كَلْتِ دَشَرُ سَوَايِ الْبَنِي عَالِمَ خَلْقِ دَلِينِ</p>	<p>بِتَشْرِ صِدْقِهِ صَادِقِ أَوْلَادِ مَنَزَلِينِ بِرِسْرِكْ بِلْ كَا ذَبِ بِيْرِ شَوْلَمِ كَمْ</p>
<p>يَسُودُ الْمَرْءُ قَوْمَهُ بِالْأَحْسَنِ إِلَيْهِمْ</p>	
<p>أَوْلَادُكَ خَلَقَهُمْ نَفْسِ إِنْشَانِ أَوْلَادِي تَعْبِيرُهُ صِلَاتِي يَزُ كَسْرَتِ دَشِي</p>	<p>يَادُهُ بِلَيْتِهِ قَوْمَهُ السِّدِّ أَوْلَى كَشِي يَا ذِي أَوْلَى لَبِي أَوْلَادُكَ فِرْ أَوْلَادِي</p>
<p>يَأْسُ لِقَابِ رَاحَةِ النَّفْسِ</p>	
<p>رَاحَتِ اسْتَرْسَلَهُ وَارِيسَهُ كَشِي بُوجَلِي بُولِ السُّلُوكِ بَادِي كَشِي</p>	<p>يَأْسُ قَلْبِكَ رَاحَتِي نَفْسِكَ دَمِشِ بُودَلَهُ قُورِ أَصْحَابِي بَارِي سُبْدِ</p>
<p>يَسْعُدُ الرَّجُلُ بِصَاحِبَةِ السَّجْدِ</p>	
<p>أَوْ تَرْسَهُ كَنْدُ وَعِرْ كَهْ دَرْمِزُورِ اسْتِ</p>	<p>كُنِّي أَوْلَادِ سَعِيدِهِ مَصَاحِبِ أَوْلَادِي</p>

Nazm-ı Leâlî

TIPKIBASIM

Nesrû'l-Leâlî'nin 15. Asırda Yapılmış
Manzum Bir Tercümesi

KÂSİM'İN NAZM-I LEÂLÎ İSİMLİ ESERİ

Tefsir, biyografi, ahlâk gibi ilimlere dair eserleri bulunan Şîh âlimlerden Tabersî (ö. 548/ 1154), Hz. Ali'ye ait olduğu nakledilen güzel sözlerden 290 kadarnı seçerek elifba harfleri sırasına göre yazmış; böylece ortaya koyduğu kitapçığa “*Nesrû'l-leâlî*” adını vermiştir. Tahminen 15. asırdan itibaren Türkçeye çevrilip açıklanan bu hikmetli sözleri, nazmen tercüme ve şerh edenlerden biri de Kâsım Efendi'dir. İslâmi ilimlere vâkîf bir edebî şahsiyet olduğu anlaşılan Kâsım Efendi, *Nesrû'l-leâlî*'yi tahminen 15. asır başlarında (1422'den önce), “*Nazm-ı Leâlî*” ismi altında çevirip açıklamıştır. Bu çalışmada, onun hayatı ve anılan eseri hakkında bilgi verildikten sonra, söz konusu kitabı Latin harflerine ve günümüz Türkçesine çevrilererek okuyucuların istifadesine arz edilmiştir.

Hem selim akıl ve tecrübelerle hem de İslâm esaslarına uygun olan bu bilgece vecizeler, sırf yazıldığı devirde değil, umuyoruz ki, çağımızda da faydalı olacak; açık bir zihin ve arı-duru gönülle yönelen kişiler, onlardan nasipsiz kalmayacaklardır. Çünkü “güzel bir söz”, “kökü sağlam, dalları göğe yükselen bir ağaç gibi” “her zaman meyvesini verir.”

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-6769-88-5

9 786256 769885